

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫ਼ਸਰ, ਮਾਨਸਾ

ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਕੁੱਲ ਭੂਗੋਲਿਕ ਰਕਬਾ 2,16,643 ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 202671 ਹੈਕ: ਕਾਸ਼ਤ, ਅਧੀਨ ਹੈ। ਨਿਰੋਲ ਬੀਜਿਆ ਰਕਬਾ 1,95,732 ਹੈਕ: ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਬੀਜਿਆ ਰਕਬਾ 366,092 ਹੈਕ: ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਫਸਲੀ ਘਣਤਾ 187% ਹੈ ਅਤੇ 97% ਰਕਬਾ ਸਿੰਚਾਈ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਕਬੇ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੰਡ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :-

ਲੜੀ ਨੰ: ਆਇਟਮ ਰਕਬਾ (ਹੈਕਟੇਅਰਾਂ ਵਿੱਚ) ਸਾਲ 2001-02

1.	ਕੁੱਲ ਭੂਗੋਲਿਕ ਰਕਬਾ	2,16,643
2.	ਜੰਗਲ	2684
3.	ਬੰਜਰ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਯੋਗ	205
4.	ਗੈਰ ਜਰਾਇਤੀ ਵਰਤੋਂ ਅਧੀਨ	11058
5.	ਬੰਜਰ ਅਤੇ ਨਾ ਕਾਸ਼ਤ ਯੋਗ	20
6.	ਨਿਰੋਲ ਬੀਜਿਆ ਰਕਬਾ	195732
7.	ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਬੀਜਿਆ ਰਕਬਾ	170360
8.	ਕੁੱਲ ਬੀਜਿਆ ਰਕਬਾ	366092
9.	ਫਸਲੀ ਘਣਤਾ	187%
10.	ਨਿਰੋਲ ਸਿੰਚਿਆ ਰਕਬਾ	190691
11.	ਬਰਾਨੀ ਰਕਬਾ	5041

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਸਾਇਲ ਹੈਲਥ:-

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਾਲ 2003-04 ਦੌਰਾਨ ਪਿੰਡ ਮਾਨਸਾ ਖੁਰਦ ਅਤੇ ਠੂਠਿਆਂਵਾਲੀ ਐਟ ਕੈਚੀਆਂ, ਵਰਮੀਕਲਚਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਚੁਣੇ ਗਏ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦੋ ਦੋ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। 25-25 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਦੋ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿੰਡ 35000 ਰੁ: ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਵਰਮੀ ਕੰਪੋਸਟ ਦੇ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪਲਾਂਟ ਵੀ ਲਗਾਵਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ 42 ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ 92 ਯੂਨਿਟ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਤੌਰ ਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਜਿਹੇ ਵਰਮੀ ਕੰਪੋਸਟ ਦੇ ਯੂਨਿਟ ਹਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਜਿਹੇ ਵਰਮੀ ਕੰਪੋਸਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੂਨਿਟ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੱਲਰ ਸੁਧਾਰ ਸਕੀਮ :-

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਪਸਮ ਦੀ ਸਪਲਾਈ 50% ਸਬਸਿਡੀ ਉਪਰ ਪੀ. ਐਲ. ਡੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੀ. ਐਲ. ਡੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਅਦਾਰਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਪਸਮ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਸ: ਪੋਆਸ਼ੇ ਲਿਮਟਿਡ ਨੂੰ ਨੋਡਲ ਏਜੰਸੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 25% ਸਬਸਿਡੀ ਤੇ ਜਿਪਸਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2004-05 ਦੌਰਾਨ ਮਾਨਸਾ ਜਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਜਿਪਸਮ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ 150 ਮੀ: ਟਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 113.95 ਮੀ: ਟਨ ਜਿਪਸਮ ਜਿਸ ਦੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ 34158 ਰੁ: ਬਣਦੀ ਹੈ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਪਸਮ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਅਰਜੀ ਫਾਰਮ ਨਾਲ ਖੇਤ ਦੀ ਸਿੱਟੀ ਪਰਖ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲਗਵਾਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਰਮਿਟ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁਆਲਟੀ ਕੰਟਰੋਲ :-

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਚ ਮਿਆਰ ਦੀਆਂ ਖਾਦਾਂ, ਬੀਜ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ (ਡੀਲਰਾਂ) ਦੇ ਸੈਂਪਲ ਸਿਕਾਇਤ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉਪਰ ਜਾਂ ਸਮੁੱਚੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਭਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨਾਂ ਦੇ ਸੈਂਪਲ ਫੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਲ 2004-05 ਦੌਰਾਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੈਂਪਲ ਭਰੇ ਗਏ।

ਲੜੀ ਨੰ: ਆਈਟਮ	ਟੀਚਾ	ਪ੍ਰਾਪਤੀ	ਫੇਲ ਸੈਂਪਲ
1. ਖਾਦਾਂ ਦੇ ਸੈਂਪਲ	120	116	
2. ਕੀਟ ਨਾਸ਼ਕ / ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸੈਂਪਲ	195	195	
3. ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਸੈਂਪਲ	200	200	

ਕਿਸਾਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪ :-

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਸਬੰਧੀ ਤਕਨੀਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ, ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕੈਂਪਾਂ ਨੂੰ ਅਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਲਾਈ ਅਫਸਰ ਬਠਿੰਡਾ ਵੱਲੋਂ ਉਲੀਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪ ਬਾਬਤ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਮਿਤੀ 19-3-05 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਯਾਰਡ ਬੁਢਲਾਡਾ ਵਿਖੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ 1500 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਲਗਾਏ ਗਏ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕੈਂਪਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :-

ਲੜੀ ਨੰ: ਬਲਾਕ	ਕੈਂਪ ਦੀ ਮਿਤੀ	ਸਥਾਨ
1. ਭੀਖੀ	04-03-05	ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਫਤਰ ਭੀਖੀ
2. ਮਾਨਸਾ	22-03-05	ਖਿਆਲਾ ਕਲਾ
3. ਸਰਦੂਲਗੜ	23-05-05	ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਫਤਰ ਸਰਦੂਲਗੜ
4. ਝੁਨੀਰ	30-03-05	ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਫਤਰ ਝੁਨੀਰ

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੈਂਪ ਲਗਾਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਤੇ ਕਾਢਾਂ ਤੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੋਂ ਪਰਖ ਲੈਬਾਰਟਰੀਜ਼ :-

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਭੂਮੀ ਪਰਖ ਲੈਬਾਰਟਰੀਜ਼ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਹੈਡਕੁਆਟਰ ਮਾਨਸਾ ਵਿਖੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ (ਜੋ ਕਿ ਚਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਹੈ) ਦਾ ਬੁੱਢਲਾਡਾ ਵਿਖੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਲੈਬਾਰਟਰੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸੈਂਪਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਰੇਟ (ਇਕ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਸੈਂਪਲ) ਟੈਸਟ ਕਰਕੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਉਪਰੰਤ ਰਿਪੋਰਟ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਣ। ਹਰ ਸਾਲ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ 25 ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾਣੀ ਪਰਖ ਲਈ, ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸੈਂਪਲ ਮੁਫਤ ਟੈਸਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2004-05 ਦੌਰਾਨ 1485 ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਤੇ 2290 ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਕੁੱਲ 3775 ਸੈਂਪਲ ਟੈਸਟ ਕਰਕੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਬੁਢਲਾਡਾ ਲੈਬ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ (ਜੋ ਕਿ ਪਲੈਨਿੰਗ ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਸਨ) ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਹੁਣ ਫੰਡਜ਼ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਖਰੀਦੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖਰੀਫ਼ 2005 ਦੌਰਾਨ 5000 ਮਿੱਟੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੈਂਪਲ ਟੈਸਟ ਕਰਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ :-

ਜਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਫ਼ਸਲਾਂ ਉਪਰ ਫੁੱਲ ਸਾਗ ਸਾਲ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ ਲਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਜਿਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਸਾਲ 1994-95 ਦੌਰਾਨ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇ ਕੇ ਸਾਲ 1994-95 ਦੌਰਾਨ ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦਾ ਚਾਲੂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰ ਸਾਲ ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ 894 ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਲਗਭਗ 108 ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਕ 1500 ਬਕਸਿਆਂ ਨਾਲ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾ ਰਹੇ ਹਨ। 70-75 ਕੁਇੰਟਲ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਹਰ ਸਾਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਧੂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਨਸਲ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਜੀ.ਸੀ. ਵੈਨ ਏਜੰਗਾ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਵਾਈ ਗਈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ 125 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਡਾਕਟਰ ਏਜੰਗਾ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਧੂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਨਸਲ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਰੱਖ ਰਖਾਵ ਲਈ ਟਰੇਨਿੰਗ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਝਾਓ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੇ ਵੱਧ ਇਸ ਕਿੱਤੇ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲਈ ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ 5-5 ਬਕਸੇ ਚਾਲੂ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ।

ਬਾਇਓਗੈਸ ਪਲਾਂਟ :-

ਗੋਹੇ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਪਾਥੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਬਾਲਣ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਲਗਾਤਾਰ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਲ-ਵਾਯੂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬਦਲਾਵ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ ਉਪਰ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਗੋਬਰ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਗੋਹੇ ਤੇ ਰਸੋਈ ਗੈਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਗੋਬਰ ਗੈਸ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਖਾਦ ਨਦੀਨ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਚ ਕੁਆਲਿਟੀ ਦੀ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਪਰਿਆਵਰਨ ਦੇ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਹ ਗੈਸ ਬਲਬ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਇੰਜਨ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਵਿੱਚ ਲੈਟਰੀਨ ਨੂੰ ਵੀ ਗੋਬਰ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦਾਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪੰਜੂ ਹੁਣ ਵਿਭਾਗ ਪਾਸ ਕੋਈ ਉਪਦਾਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਉਪਲਬੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ ਹੱਟਕੇ ਪੀਡਾ (ਪੰਜਾਬ ਐਨਰਜੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲ (ਜਿਸ ਪਾਸ ਉਪਦਾਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਹੈ) ਵੱਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੋਬਰ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਸਾਲ	ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
2001-02	08	03
2002-03	20	11
2003-04	46	22
2004-05	12	05

ਬਾਇਓ-ਫਰਟੈਲਾਈਜ਼ਰ :-

ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਰਸਾਇਣ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਭੂਮੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜੂ ਬਾਇਓ-ਫਰਟੈਲਾਈਜ਼ਰ ਇੱਕ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਰੂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵੀ ਦੂਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਖਰਚ ਘੱਟ ਅਤੇ ਝਾੜ ਵਿੱਚ 10-15 % ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਮੀਨ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

- 1. ਰਾਇਜੋਬੀਅਮ ਕਲਚਰ (2) ਪੀ.ਐਸ.ਬੀ. (3) ਅਜੈਟੋਬੈਕਟਰ

ਰਾਇਜੋਬੀਅਮ ਕਲਚਰ ਦਾਲਾਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਖਮ ਜੀਵਾਣੂ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਹਵਾ ਵਿਚਲੀ 79% ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਨੂੰ ਬੂਟੇ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਵਿਕਸੇ ਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੀ ਐਸ ਬੀ :-

ਇਹ ਜੀਵਾਣੂ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਘੁਲਣਸ਼ੀਲ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਫਾਸਫੋਰਸ ਨੂੰ ਘੁਲਣਸ਼ੀਲ ਬਣਾ ਕੇ ਪੌਦੇ ਨੂੰ ਉਪਲਬੱਧ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਜੈਟੋਬੈਕਟਰ :-

ਇਹ ਗੈਰ ਦਾਲਾਂ (ਅਨਾਜੀ) ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਫਿਕਸੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜੈਵਿਕ ਖੇਤੀ ਸਕੀਮ ਖਰੀਫ 2005 ਤੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਬਲਾਕ ਭੀਖੀ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ 2000 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਇਓ-ਫਰਟੈਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

ਖੇਤੀ ਦਿਵਸ :-

ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਹਿੱਤ ਪ੍ਰੇਰਣ ਲਈ ਅਪਣਾਉ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ, ਖੇਤ ਦਿਵਸ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਇੱਕ ਖੇਤ ਦਿਵਸ ਮਿਤੀ 14-10-04 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਹੋਡਲਾ ਕਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮਾਨਸਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਰਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਉਪਰ ਬਿਜਾਈ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਖੇਤ ਦਿਵਸ ਵਿੱਚ 150 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦੂਰ ਦੂਰਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਵੀ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਦਾ ਝਾੜ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਪਨੀਰੀ ਵਾਲੇ ਜਿਤਨਾਂ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਪੰਤੂ ਖਰਚ ਪੱਖੋਂ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਰਿਹਾ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਟਰਾਇਲ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਿੰਡ ਬੱਪੀਆਣਾ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਐਡਵੋਕੇਟ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਰ ਮੂੰਗ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਖੇਤ ਦਿਵਸ ਦਾ ਅਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੀਰੋਟਿਲੈਂਜ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਦੁਆਰਾ ਕਣਕ ਉਪਰੰਤ ਸਮਰ ਮੂੰਗ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਸਮਰ ਮੂੰਗ ਦੀ ਕਟਾਈ ਉਪਰੰਤ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਕਣਕ-ਸਮਰ ਮੂੰਗ-ਬਾਸਮਤੀ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਦੌਰਾਨ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਮਿਤੀ 23-03-05 ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੇਤ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲਾ ਕਲਾਂ ਵਿਖੇ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਖੇਤ ਦਿਵਸ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੀ ਵੱਟਾਂ ਉੱਪਰ ਬਿਜਾਈ ਬੈਂਡ ਪਲਾਂਟਰ ਤਕਨੀਕ ਗੋਭੀ ਸਰਸੋ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜੈਟੋਬੈਕਟਰ ਪੀ.ਐਸ.ਬੀ. ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਬੰਧੀ ਲਗਾਈਆਂ ਖੇਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਾਨਯੋਗ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮਾਨਸਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਤੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤ ਦਿਵਸ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸਮਰ ਮੂੰਗ ਦੀ ਜਦੋਂ 2005 ਦੌਰਾਨ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਜੀਰੋਟਿਲੈਂਜ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਅਪਨਾਕੇ ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਤ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਦੋ ਦੋ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਰ ਮੂੰਗ ਉਪਰੰਤ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਰੀਸਰਚ ਟਰਾਇਲ :- ਰੀਸਰਚ ਟਰਾਇਲਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਨਵੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ (ਝਾੜ, ਬੀਮਾਰੀ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ, ਜਲਵਾਯੂ ਦੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ) ਸਬੰਧੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਸਬੰਧੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਾੜੀ 2004-05 ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਟਰਾਇਲ ਕਣਕ ਪੀ.ਡੀ.ਡਬਲਯੂ 291 ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਡੀ.ਡਬਲਯੂ 274 ਚੈਕ ਵਰਾਇਟੀ ਸੀ ਬਿਜਵਾਏ ਗਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਫਸਲ ਜੋ ਬੀ ਜੈ ਐ -201 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਟਰਾਇਲ ਜਿਥੇ ਕਿ ਪੀ.ਐਲ 426 ਚੈਕ ਵਰਾਇਟੀ ਸੀ ਵੀ ਬਿਜਵਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਪੱਕਣ ਉਪਰੰਤ ਇਹਨਾਂ ਟਰਾਇਲਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸਲੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਬਿਜਾਈ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।

ਮਿਨੀਕਿਟ/ਡੀਮਾਸਟਰੇਸ਼ਨ :- ਨਵੀਆਂ ਖੇਤੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ ਡੀਮਾਸਟਰੇ ਸ਼ਨ ਦਾ ਅਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾੜੀ 2004-05 ਦੌਰਾਨ ਕਣਕ ਦੀ ਬੈਂਡ ਪਲਾਂਟਿੰਗ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਹਾਈ ਕਾਸ਼ਤ (ਜੀਰੋਟਿਲੈਂਜ ਤਕਨੀਕ ਦੀਆਂ 12 ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਬਿਨਾਂ ਵਹਾਈ ਬਿਜਾਈ (ਕਣਕ) ਦਾ 10,000 ਹੈਕ: ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਮਹਿਕਮੇ ਕੋਲ 5 ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ ਅਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਹੈਕਟਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੋਭੀ ਸਰੋਂ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਦੁਆਰਾ ਬਿਜਾਈ ਦੀਆਂ 10 ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਤ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਮਿਨੀ ਕਿੱਟਾਂ ਮਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਫਤ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਛੋਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ ਮਿਨੀ ਕਿੱਟਾਂ ਵੀ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਆਈ.ਪੀ.ਐਮ :- ਸਾਉਣੀ ਦੌਰਾਨ ਨਰਮੇ/ਕਪਾਹ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਰਵੇ-ਲੈਸ ਟੀਮਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੀਮ ਫੀਲਡ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਸਰਵੇ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਮਿੱਤਰ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸਪਰੇ ਸਬੰਧੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰਦੀ

ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫ਼ਸਰ ਸਰਕਲ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਦੋ ਪਿੰਡ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਚੁਣੇ ਜਾਦੇ ਹਨ। ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਖੇਤੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫ਼ਸਰ ਵਲੋਂ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਜਾਈ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਚੁਨਾਈ ਤੱਕ ਇਸ ਸ਼ਿਡਿਊਲ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਇਲਾਵਾ ਸਪਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸੁਝਾਓ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਆਫ ਸਾਇਲ ਹੈਲਥ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਹੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੀ ਖਾਦ ਅਤੇ ਰੂੜੀ ਖਾਦ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰੀ ਖਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ :- ਬਹੁ ਫ਼ਸਲੀ ਖੇਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਬਚਿਨ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਆਮ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਮਾੜੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਨਮਕੀਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਮੀਨਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਮੀਨਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਜੰਤਰ, ਗਣ, ਗੁਆਰਾ ਆਦਿ ਫਾਲੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਬੀਜ ਕੇ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਵਾਹੁਣ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2004-2005 ਦੌਰਾਨ 925 ਹੈਕਟੇਰਕੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਖਾਦ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ 150 ਕੁਇੰਟਲ ਜੰਤਰ ਸੀਡ ਉਪਦਾਨ ਉਪਰ ਹਰੀ ਖਾਦ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਮਹਿਕਮੇ ਵਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰੂੜੀ ਖਾਦ :- ਰੂੜੀ ਖਾਦ ਦੀ ਸਹੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2004-2005 ਦੌਰਾਨ 88 ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਟੋਇਆਂ ਵਿੱਚ ਰੂੜੀ ਖਾਦ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸਬੰਧੀ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਤਕਰੀਬਨ 5046 ਕੱਚੇ ਟੋਏ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਰੂੜੀ ਖਾਦ ਦੇ ਸੈਪਲ ਟੈਸਟ ਕਰਾਉਣ ਦਾ 60 ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 68 ਸੈਪਲ ਲੈਬਾਰਟਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ। ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 64 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਟੋਇਆਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ 17,62,550 ਮੀ: ਟਨ ਰੂੜੀ ਖਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਜੋ ਕਿ ਮਿਥੇ ਟੀਚੇ 15 ਲੱਖ ਮੀ: ਟਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

ਕੰਟਰੈਕਟ ਫਾਰਮਿੰਗ :- ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਦਸ਼ਾ ਸੁਧਾਰਨ ਅਤੇ ਉਪਜ ਦਾ ਸਹੀ ਮੁੱਲ ਦਵਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਵਚਨਵੱਧਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਨਾਉਣ ਹਿੱਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਠੇਕਾ ਖੇਤੀ ਪਰਨਾਲੀ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਹੁਣ ਮੁੱਖ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਲੀਡ ਅਫ਼ਸਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੰਟਰੈਕਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਨੂੰ ਠੋਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਫ਼ਸਲਾਂ ਹੇਠ ਰਕਬਾ ਬਿਜਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਨੰ	ਫ਼ਸਲ	ਰਕਬੇ ਦਾ ਟੀਚਾ ਏਕੜ	ਪ੍ਰਗਤੀ ਏਕੜ	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਥਨ
1.	ਮੂੰਗ ਐਸ.ਐਮ.ਐਲ -668	1000	61	-
2.	ਗੋਭੀ ਸਰੋਂ ਹਾਈਓਲ-401	7000	4200	ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਰਕਬਾ ਲਗਭਗ 3 ਗੁਣਾ ਜਿਆਦਾ ਹੈ।
3.	ਜੌਂ	3000	1400	ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵੀ ਹੋਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਜੌਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ।
4.	ਡਿਊਰਮਵੀਟ	500	180	ਕੰਟਰੈਕਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲਗਭਗ 120 ਏਕੜ ਹੋਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਡਿਊਰਮਵੀਟ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕੀਤੀ।